

A globális terrorizmus, mint komplex biztonságpolitikai kockázat (Résztanulmány)

A jelen kor nemzetközi politikája számára az egyik legjelentősebb kihívást a terrorizmus, a terrorista szervezetek növekvő térnyerése jelenti. A terrorista törekvések céljaikban, nemtelen eszközeikben és veszélyességükben, komplexen hatnak a világ minden társadalmára. Transznacionális jellemzőikből adódóan különösen veszélyt jelentenek minden demokratikus értékrendet követő társadalomra. A terrorizmus, – mint eszköz – azonban nem értelmezhető cél nélküli és értelmetlen erőszaknak. Korunk történései napi szinten igazolják, hogy a terrorakciók mögött minden esetben sajátos stratégia és cél rejtőzik. A terrorizmus fogalmi, tartalmi meghatározását szükséges ismernünk ahhoz, hogy megismerjük természetét, módszereit, forrásait. Ezek ismeretében pedig megfelelő alternatív cselekvési terveket fogalmazhassunk meg. A terrorizmus fogalmának definiálását többen, több fórumon, állami, nemzetközi szinten is megkísérelték. A fogalmi keret meghatározásakor nem lehet figyelmen kívül hagyni azt, hogy amíg a cselekmény egyik oldalon és értékítélet szerint politikai, jogi és erkölcsi szempontból elítélendő, az a másik oldal számára pozitív jelentőségű, az elnyomás ellen küzdő szabadságharcként jelenik meg. Az egységes definíció megfogalmazását még nehezebbé teszi, hogy a terrorcselekményt elkövető szervezetek, csoportok, céljai, motivációi eltérőek.

A motivációk alapján több fajta törekvést is megkülönböztethetünk:

- Állami (állam által támogatott) terrorizmus
- Politikai terrorizmus
- Ideológiai terrorizmus
- Vallási fanatizmusból eredő
- Etnikai, faji alapú terrorizmus
- Nacionalista indíttatású
- Anarchista indíttatású

Komplex transznacionális kockázatokat magukba foglaló összefonódások fedezhetők fel:

- Gazdasági-és szervezett bűnözés terén
- Kábítószer-kereskedelemmel összefüggésben
- Illegális migrációval és embercsempészettel kapcsolatot találó
- Proliferációs (fegyverkereskedelem) tevékenységben megjelenő

A különféle indíttatás és eszközrendszer jellemzően képes meghatározni azt a regionális, illetve humán alapú bázist, amelyekből tagjai összetevődnek. Az így felépülő csoportok, ideológiájuk és céljaik eléréséhez alkalmazott módszereikben, bázisaik, szervezeteik nemzetközivé tételével fokozott globális problémát jelentenek.

Ezek közül a legfontosabbak:

Regionális egyensúly destabilizálására tett politikai törekvésekben

Az etnikai ellentétek fokozásában

Vallási, ideológiai szférában

Gazdasági és pénzügyi rendszer bizonytalanná tételében

Az illegális migráció növekedése és tömegessé válásában

Az embercsempészet erősödésében

A szervezett bűnözés fokozatos térnyerésében

A kábítószer- és illegális fegyverkereskedelem növekedésében

A terrorista cselekmények újkori értelmezésekor számos új típusú biztonsági kockázatot kell figyelembe vennünk. A legnagyobb kihívást jelenti, hogy az extrém szervezetek végrehajtást előkészítő módszerei finomodtak (szervezettebbé váltak), ugyanakkor a megvalósítandó cselekményhez használható eszközrendszereik bővülésével, a véghez vitt rombolás jelentősebb mértékű lett. A céljaikért küzdő radikális csoportok, többirányú és széles spektrumú fenyegetést jelentenek. Érdekszférájuk számos, logisztikai, anyagi utánpótlást jelentő „kapcsolt” bűncselekményekre terjed ki.

A terrorizmus céljaira általános jellemző, hogy egy, vagy több ember ellen irányuló, politikai (ideológiai, vallási, etnikai, stb.) indíttatásból elkövetett erőszakos cselekményt, vagy ennek kilátásba helyezését foglalja magába. Eszközeit fenyegetésre, félelemkeltésre, politikai, vallási, ideológiai nyomásgyakorlásra, a hatalom megszerzésére és a fennálló társadalmi rend destabilizálására használja. Az extrémista, radikális szervezetek célpontja tágabb értelemben minden olyan személy, vagy személyek csoportja, aki/akik nem járul hozzá céljaik megvalósításához. Szűkebb értelemben, – meghatározott célpontokat támadóként (selective violence) – azok a társadalmi szereplőknél fogva kiemelt személyek, (politikai, gazdasági élet vezetői, reprezentatív vallási vezetők, a hatalmi ágak vezető tisztségviselői) akik személyén keresztül az állam, mint legitim hatalom jelenik meg. A terrorszervezetek potenciális célpontjai lehetnek azok az objektumok is, amelyek az államhatalmat és a fennálló társadalmi rendet szimbolizálják. Kormányzati, vallási, katonai, rendészeti épületek, nemzeti egységet jelképező tárgyak,

kulturális intézmények Az általános célú cselekmények végrehajtásakor (non-selective violence) a terrrorszervezetek célpontjai olyan „civil” közintézmények (közlekedési eszközök, pályaudvarok, lakóházak, szórakozóhelyek) amelyek elpusztításával, megrongálásával jelentős anyagi károkozás és a társadalom félelemérzetének növelése érhető el.

A terrorcselekmények elkövetői általában politikai, vallási meggyőződés és cél által vezéreltek. Ritka jelenség, amikor a merénylet emocionális jellemzőiként nem fedezhető fel kialakított politikai cél, vagy követelés. Az elkövetők, illetve a mögöttük álló szervezetek határozott, számukra kellően alátámasztott és stratégiai végcél elérésére irányuló cselekményeket valósítanak meg. Céljuk, törekvéseik alapján, csak a legritkább esetben fordul elő „stratégiai túlcél”, azaz irracionális követelés megfogalmazása.

Az elkövető ritkább esetben „magányos”, mert megfelelő háttértámogatás nélkül céljának megvalósítása csekély realitással bír. Tipikus jellemző, hogy a végrehajtó mögött – még ha egyedül követte is el – megbízó szervezet, szervezkedés áll, amely vállalja a felelősséget a történetekért, több hasonlót helyez kilátásba, és újabb követeléseket fogalmaz meg. Alex Schmid és Albert Jongman elvégzett kutatásai alapján a terrorizmus fogalmának meghatározásában található közös jellemzők a következő arányokat mutatják:

- erőszak, rombolás, gyilkosság 83,5%;
- politikai cél 65%;
- megfélemlítés 51%;
- önkényes vagy válogatás nélküli célkiválasztás 21%;
- áldozatszedés célponthoz nem tartozó kívülállók közül 17,5%.

Az alábbiakban azok a korábban nemzetközi szervezetek és nyugati típusú társadalmak által relevánsnak tűnő definíciók találhatóak, amelyek összefoglalják az új típusú terrorizmus fogalmi kereteit.

Az ENSZ definíció alapján:

A terrorizmus egyes személyek vagy csoportok fegyveres erőszakot alkalmazó tevékenysége, politikai-ideológiai jelszavakkal az állam és a társadalmi rend szilárdságának megingatására.

A NATO meghatározása alapján:

A politikai, vallási vagy ideológiai célkitűzések elérése érdekében kormányok és társadalmak kényszerítésére vagy megfélemlítésére tett kísérletben az egyének vagy javak elleni erő vagy erőszak

törvénytelen alkalmazása, illetve azzal való fenyegetés

Az Amerikai Egyesült Államok állásfoglalása szerint:

Erőszak jogtalan alkalmazása vagy azzal történő (jogtalan) fenyegetés személyek vagy vagyontárgyak ellen annak érdekében, hogy azzal politikai vagy társadalmi célokat érjenek el, általában oly módon, hogy a kormányt, személyeket vagy csoportokat megfélemlítéssel arra kényszerítenek, hogy változtassanak magatartásukon vagy politikájukon.

Az USA FBI terrorizmus-elleni szervezete a következőképpen fogalmaz:

A terrorizmus az erőszak törvénytelen használata személyek és tulajdon ellen, hogy személyeket vagy államokat kényszerítsen valamilyen szándék megváltoztatására.

A Német Alkotmányvédő Hivatal a következő megállapításokat tette:

Politikai célok elérése érdekében folytatott kitartó harc, melyet szándékosan mások élete és/vagy vagyona elleni, a büntető törvénykönyv 129/a bekezdésében foglalt súlyos bűncselekmények (gyilkosság, emberölés, emberrablás, kínzás, gyújtogatás, robbantás) elkövetése, vagy olyan erőszakos cselekmények révén kívánnak megvalósítani, melyek az előbbi bűncselekmények előkészítését szolgálják.

Nagy Britannia:

„Az erőszak politikai célzatú bármilyen formája, melyet azért alkalmaznak, hogy az embereket vagy azok egy csoportját megfélemlítsék.”

A különböző definíciókban számos közös pont található. Tapasztalható, hogy a terrorista szervezetek érdekei és elérendő céljaik sok esetben jól elkülöníthetők egymástól. Mindezek mellett rendelkeznek azonban olyan közös ismertető jegyekkel, amelyek átfogóan jellemezhetik törekvéseiket. A terrorizmust eszközként használóknak általában nincsenek hosszú távú politikai ambícióik. A politikai hatalmat és vezetést nem kívánják közvetlenül megszerezni. Nem kívánnak politikai szinten hosszú távú direkt irányítónak válni. Nem törekednek a területi egységek feletti ellenőrzést tartós időre megszerezni, és annak fenntarthatóságát megszervezni. Céljuk elsősorban, hogy a területi egységen fennálló politikai, társadalmi, vallási rendet meggyőződésük alapján

közvetett módon formálják újra. Jellemző, hogy a terület feletti politikai irányítást olyan hatalom szerezheti meg, amely politikai irányvonalával, esetlegesen logisztikai, pénzügyi, ideológiai rendszerével támogatja, vagy éppen a radikálisokra építi hatalmának pilléreit.

A hatalomgyakorlás módja ezekben a regionális, vagy lokális régiókban szorosan összefonódik a radikális szervezetek módszereivel, céljaival. A hatalom megtartása céljából az állami vezetés segítségül hívja és alkalmazza azokat a módszereket, amelyek pusztán területi behatárolhatóságaik révén különböznek a terroristáktól. Az ilyen típusú hatalom akarat- és érdekérvényesítő képessége nagymértékben a fizikai erőszak, vagy ezzel történő fenyegetésen, az alapvető szabadság- és vallási jogok korlátozásán alapul. A formálisan hatalommal rendelkező személyek és csoportok mellett, folyamatosan megtalálhatók azok a tényleges hatalommal nem rendelkező „elitek”, amelyek a társadalmi szféra valamely területén kívánnak befolyásuk megtartására, erősítésére erőszakos módszereket alkalmazni. Az állami szintre épülő terrorizmus célpontjai azok az aktuális hatalmat és érdekeket veszélyeztető személyek, csoportok, amelyekkel szemben alkalmazott erőszak, az erőszakot alkalmazók vélhető társadalmi elfogadottságát, pozícióit erősítheti. A radikális csoportok meggyőződése, hogy céljaik megvalósításával, egy nagyobb közösség egyetemes érdekeinek érvényre juttatását szolgálja. A kiválasztottság érzete és sajátos küldetéstudatuknak megnyilvánulása, tetten érhető programjaikban, nyilatkozataikban. Az állam által megtűrt-támogatott szervezet céljainak egy része, szükségszerűen beépül az együttműködő hatalom programjába is. Az így keletkeztetett és működtetett hatalom valósága, döntéshozatali kompetenciája korlátozott, látens jellegű. Ennek következményeként a fizikai és funkcionális hatalomgyakorlás csak külsőségeiben mutat állami jelleget. Ténylegesen már nem képes függetleníteni magát a „háttérhatalom” érdekeitől, szándékaitól. Ellenőrzésére, akadályozására, kiszorítására lehetőségeik korlátozottak, vagy egyáltalán nincsenek.

Ennek következtében az állami szereplő funkciói, céljai a szervezet törekvéseihez hasonló jelleget öltének. Sok esetben példa, hogy a hatalom, a terrorista szervezeteket használja saját céljainak, ideológia téziseinek terjesztésére. Ilyenkor az állami szereplő „ideológiai támogatással” biztosítja azt, hogy a szervezetek az általa helyesnek vélt téziseket erősítsék, exportálják. Tipikus a példa akkor, amikor az állami hatalom motivál, támogat fanatikus és radikális csoportokat azért, mert azok támogatása, összhangot jelent az állam által kialakított ideológiával, vagy elérendő célokkal. A megvalósuló támogatás rendszerint leplezett jelleget mutat.

Külsőségeiben az állam, mint szuverén hatalom egyedülálló, de érdekei alapján már önkéntes, vagy kényszerű együttműködésre szorul, a radikális szervezetekkel.

Az állami terrorizmus fogalmának és megvalósulásának jellegzetességei több szempontú összefoglalást tesznek lehetővé. Az állam, mint hatalom terrorizmust támogató szerepvállalásai lehetnek műveleti (operational) támogatást megvalósítók. Ezekre az esetekre éppen úgy jellemző a csoportok számára „menedéket” nyújtó támogatás, mint a logisztikai, összeköttetési, pénzügyi vagy humánerőforrás biztosítása. Ritkább esetben a terrrorszervezet nemzetközi ambícióit segítő fiktív dokumentumok kiállítása, vagy egyes tagjainak diplomáciai-mentességhez való segítése.

A támogató magatartás direkt módon valósulhat meg akkor, ha a szervezet célja olyan cselekmény végrehajtása, amely megvalósítását az állam érdekében hajtja végre, teljes állami – pénz-eszköz – hozzájárulással. Szükségszerűen támogatóként lép fel a hatalom abban az esetben is, ha az erőszakos akciót az állam valamelyik szervezete tervezi és valósítja meg. A terrorizmus támogatásában, illetve az állami terrorizmus kialakulásában, a mindenkor hatalom döntési-funkciói is aktív szerepet vállalnak. Azokban az esetekben, amikor az állam kezdeményezi, irányítja, vagy operatív segítségét adja a cselekményhez direkt eszközökkel és irányítással, az „állam által támogatott terrorizmus” - funkción keresztül terrorista állam, mint hatalom funkcionál.

A terrorista szervezetek alkalmazott módszerei, elsősorban azokat a célokat kívánják elérni, amely működésükhöz, létjogosultságuk igazolásához és a megfelelő humán- és pénzügyi források biztosításához elengedhetetlenek. Törekednek a lakossági támogatás elnyerésére, amivel kiszélesíthetik, látszólagosan legitimálhatják, és minőségileg emelhetik cselekményeiket. Erre épülve céljuk a nemzetközi figyelem felkeltése, a támogatások megszerzése, harcuk, módszereik, logisztikai bázisaik kiépítése. Ehhez lokális szinten alkalmazzák a helyi kormányok alku-pozícióba kényszerítését. Szervezett bűnözői körökkel való egyezségeik révén növelik gazdasági, pénzügyi szférában megszerzett befolyásukat. Városközpontokban, pályaudvarokon, közintézményekben végrehajtott merényleteikkel kriminalizálják a társadalmi közállapotokat, növelik a lakosság félelemérzetét, hangsúlyozva a fennálló társadalmi rend inkompetenciáját. Törekvéseik megvalósulásával regionális, vagy nemzetközi szinten a csoportok pénzügyi és logisztikai támogatása is kilép a regionális kötöttségekből. Anyagi lehetőségeik növekedésével fokozottan képesek fejleszteni helyi szervezetüket. Új csoportok megszervezésével és exportjával, bázisaik hálózati struktúra

jelleget öltve kapcsolódnak, így bárhol hajthatnak végre akciókat. Ezek a merényletek növekvő mértékben követelnek halálos áldozatokat és a célterületek kiválasztása is szélesebb körű. A lokális szintről kilépve, különböző csoportok (érdekeik alapján) együttműködhetnek, támogathatják egymást, vagy egyesülhetnek.

A terrorizmus nemzetközi, illetve globális térnyerésének jellemzőire vonatkozóan az Egyesült Államok National Commission on Terrorism csoportjának összegzése figyelemre méltó. A bizottság a nemzetközi terrorizmus várható tendenciáinak függvényében tette főbb megállapításait:

1. Az elmúlt időszak során jelentős mértékben módosult a terrorizmus nemzetközi szerepvállalása, a szervezetek céljai, módszerei. A nemzetközi közösségek közti együttműködésre való igény erősödik.
2. A terrorizmus elleni küzdelem és az ebben szerepet vállaló országok fokozott vállalásai mellett, még mindig létezik olyan állam, amely céljaiban támogatja a terrorizmust, vagy a terrorizmus az állami politika meghatározó részét képezi.
3. A terrorista cselekmények elkövetési módja, és rombolásának jellege módosult, illetve jelentősebb lett. Az előrejelzés lehetősége – így az ellenük való fellépés is – sokkal nehezebb.
4. A terrorcselekmények a korábbiakhoz képest több halálos áldozatot követelnek. Néhány évtizeddel ezelőtt a radikális csoportok meghatározóan politikai célok alapján követtek el cselekményeket. Az ezredfordulón a végrehajtott agressziók 20%-kal nagyobb arányú áldozatokat követeltek.
5. A motiváltság és motivációk köre, a csoportok újrastrukturálódásával arányosan bővült.
6. A radikális szervezetek cselekményeik megvalósításához felhasznált eszközeikben is minőségi változás állt be. A korábbi hagyományos robbanóanyagok és fegyverek még mindig az eszközrendszer alapvető elemei, de a szervezetek céljai között a vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris fegyverek, eszközök beszerzése, felhasználása is szerepel.

A terrorista törekvések további vizsgálata folyamán megállapítható, hogy közös jellemzőként a politikai erőszakot és politikai, vagy vallási akarat megvalósítását célozzák. Ezen megállapítás jellemzője, hogy előre eltervezett tevékenységgel hatnak, amelynek alapvető célja a társadalom egészére kiterjesztett presszionáló hatás, a félelem fokozása. A megvalósuló merénylet túlmutat a megsemmisítési szándékon. Az egész fennálló társadalom ellen irányul. A politikai szintű befolyásszerzés egyik eszköze, a hatalom felől „kikövetelt” túlreagálások kiváltása, illetve a látens, vagy marginális konfliktushelyzetek fokozása, radikalizálásuk elősegítése.

Mindezek mellett, a motivációk alapján az is megállapítható, hogy a szervezetek ideológia céljait felváltani látszik az etnikai színezetű nacionalizmus és a vallási fundamentalizmus. A két motivációs tényező együtt is létezhet, azaz a „nacionalista-etnicista” cél vallási fundamentalizmust is magába foglalhat.

A terrorizmus, a szervezetek, csoportok tevékenységének, illetve a cselekmények „vonzáskörzete” alapján is több szempontú csoportosítás lehetséges. Belső jellegű territoriális egységben meghatározható szervezetek működését lokális terrorizmusként értelmezhetjük, míg a szubregionális jellemző azokat illeti, amelyek cselekményeikben két, vagy több ország biztonságára is negatív hatással vannak. A regionális szinten működő és szerveződő csoportok tevékenysége egy-egy régióra (közel-keleti, közép-ázsiai) terjed ki, de csoportjaik, eszközeik, és hálózatépítési módszereik – a korábban már említett módon – jelentősen előrevetítik a megerősödő szervezet több régióra gyakorolt hatását. Törekvéseik megvalósulásával nemzetközi szintű terrorszervezet alakul ki, amelynek cselekvési képességei, hálózati rendszere és logisztikai bázisai is transznacionális jellemzőkkel bírnak.

Az erőszakos cselekmények támogatóiként, megvalósítóiként, fellépő személyek, csoportok, szervezetek szerint létezhet az individuális jellegű, azaz egyéni elkövetési módon alapuló terrorizmus. Ennek valószínűsége – a korábban említett indokok miatt – napjainkra csekély realitással bír. A csoport-terrorizmus, – mint szervezési és a megvalósításhoz alkalmazott eszköz – leginkább a szubregionális, regionális szintű erőszak eszköze, amelyek továbbfejlődéséhez jelentős háttérrel szolgálnak a – hallgatólagos, vagy tevőleges – állami támogatást maguk mögött tudó szervezetek. Amennyiben törekvéseik állami szinten megvalósulnak, rendelkeznek biztos utánpótlásokkal, logisztikával és humán erőforrással, céljaik megvalósításával, tevékenységi körük és bázisaik szélesítésével nemzetközi erőszakszervezetekké válhatnak. Céljaik, módszereik mellett támogatói körük (pl.: migráns diaszpóra) a transznacionális, nemzetek felett átnyúló, megvalósítás jellemzőivel bír.

A terrorista törekvések, az azokkal szimpatizáló, azaz potenciális utánpótlást és támogatást biztosítók szerint rendelkeznek belföldi, országon belüli, vagy regionális – szubregionális támogatói bázissal. Erre az elfogadottságra alapozva, befolyási területük megvalósulhat az adott geopolitikai egység hatalomgyakorló intézményeiben részleges hatalomgyakorlással, vagy szélsőséges esetekben a döntéshozó hatalmi ágak birtoklásával. Amennyiben a szervezetet, illetve céljait állami szinten is „legitimálják”, és módszereit közvetlen hatalmi érdekek alapján használják, a továbbiakban a

csoport nemzetköziesedése (negatív „nemzetközi legitimitása”) lesz tapasztalható.

GONDOLATOK A KOMPLEX BIZTONSÁGI KOCKÁZATOK KEZELÉSÉRŐL

A hosszabb távú perspektívák szempontjából meghatározók egyes politikai törekvések és gazdasági rendszerek távlati ambíciói is. Különösen fontosak az említettek azért, mert képesek fokozni, vagy enyhíteni azoknak a regionális és geopolitikai törésvonalaknak a mértékét, amelyek további kiindulásként szolgálhatnak az érdek- és értékkülönbségek konfliktusos kialakulásához.

A kulturális és vallási ellentétekből fakadó eltérések elemzése során a jövőben koncentráltabban szükséges alkalmazni a megismerés és konszenzus keresés alternatíváit. Lehetőség szerint több irányból kell megközelíteni azokat a társadalmi, nemzetközi politikai –és gazdasági egyenlőtlenségeket, amelyek jelenünkben nem kellően irányíthatók, kezelhetők. Túl a kompromisszumkészségen és az objektív értékítéleten alapuló nemzetközi erőfeszítéseken, át kell gondolni és újratervezni a „hátrányos helyzetű” térségek felzárkóztatásának reális megvalósíthatóságát. Célszerű pozitívan, de egyértelmű határozottsággal kezelni azokat a törekvéseket, amelyek egyszerre szándékoznak megőrizni kultúrát és identitást, de segítséget kérnek a gazdasági-szociális, valamint hosszú távú politikai elképzeléseikhez.

A „fejlett” országok, régiók nemzetközi politikájának számára felelősséget kell, hogy jelentsen, a segítségnyújtás éppen úgy, mint kompromisszumok elérése, a lehető legkisebb presszionálás felhasználásával. Különösen fontos ez abból a szempontból is, hogy a XXI. század nemzetközi politikáját a nyugati világ számára is főként, saját kommunikációjának, kompromisszum képességének és határozott politikájának megértése, elfogadtatása jelenti majd. Ezek feltétele, hogy minden fél képes legyen érdekeinek prioritásait rugalmasabban kezelni és megismerni, elismerni a különböző civilizációs-kulturális identitások sajátosságait. A nemzetközi kapcsolatok hosszú távú minőségi javulása várhatóan a radikális, szélsőséges törekvések visszaszorítását, illetve az általuk sokszor hangoztatott „önvédelmi”, vagy éppen „fundamentalista” „dzsihadista” célok értelmetlenné válását is eredményezik majd.

A jelenkor erőszakos cselekményeinek eszkalációja és a terrorista szervezetek nemzetközi szintű térnyerése is rámutat arra, hogy azok akadályozására, illetve az alapjaként szolgáló, kapcsolódó, vagy „ráépülő” bűncselekmények megakadályozására fokozottabb mértékben szükséges törekedni. Ehhez az elméleti szintű

„megismerés” és „felismerés” mellett elsősorban a pragmatikus alapokra helyezett, gyakorlati megvalósítás irányába elkötelezett koncepciók újragondolása szükséges.

A terror ellenes fellépés nemzetközi jogi és nemzetközi politikai koncepcióinak összehangolásával az adminisztratív jellegű intézkedések egész sorát hozták már meg. A szövetségi és kontinentális politikában egyaránt történtek olyan politikai jellegű és jogszabályi változtatások is, amelyek létrejöttét a demokratikus intézmények, a demokratikus társadalmak védelmére szükséges volt meghozni. Ezek között említhető a pénzmosás megakadályozását célzó jogszabályok megalkotása, a határőrizeti együttműködés, illetve az erre alapuló szigorított bevándorlási politika megreformálása. A kábítószer-kereskedelem és fegyvercsempészet megállítására hozott intézkedések, a biztonsági szolgálatok közötti információcsere –és partnerkapcsolatok kialakítása illetve az ezek megvalósításához kapcsolódó törvényi, szervezeti háttér biztosítása is.

A politikai szintű szövetségek, a terrorizmus felszámolására tett nemzetközi politikai nyilatkozatok sokasága, azonban nem, vagy csupán korlátozott mértékben bizonyultak sikeresnek az elmúlt időszakban. A terrorizmus korunkban teljesen új típusú kihívást és kockázatot jelent. A szélsőséges törekvések szempontjából, ugyanis az a szabály, hogy számukra nincs szabály. A pénzügyi, logisztikai, humánerőforrás bázisok korlátozását célzó intézkedések sora csak pillanatnyi időbeli, vagy térbeli akadályt jelent számukra. Közhelyként, de valóban fogalmazódik meg, hogy a terrorizmus egyik legfőbb veszélye éppen abban rejlik, hogy bármikor, bárhol, bárkiből lehet áldozat, vagy éppen a fenyegetés hatására válik presszionálhatóvá, ezzel hosszú távon pedig a törekvések indirekt támogatójává. A szélsőségesek cselekményeinek irányai jelenleg azt tükrözik, hogy az aszimmetrikus harcmodort hatékonyan alkalmazzák az egységesen cselekvő társadalmakkal szemben.

Mindezek mellett jogosan merül fel a kérdés, hogy melyek azok a problémák, vagy módszerek, amelyek kiküszöbölésével és újrafogalmazásával sikeresebben és legfőképpen előremutatóan felszámolhatók lesznek a véres cselekmények. Jóllehet több évszázad eltelt már Szun-ce: A hadviselés törvényei című munka keletkezése óta, az abban tett megállapítások korunkban is időszerűnek tűnnek:

„Ezért a győzelem megismerésének öt alapelve van:

Aki megérti, mikor szabad harcba bocsátkozni és mikor nem, az győz.

Aki nagy és kicsiny sereget egyaránt jól tud vezetni, az győz.
Akinél a felettesek és alárendeltek ugyanazt akarják, az győz.
Aki maga elővigyázatos, és ki tudja várni (az ellenség) elővigyázatlanságát, az győz.
Amelyik hadvezér tehetséges, és fejedelme nem tartja pórázon, az győz.

Ez az öt alapelv a győzelem megismerésének útja.
Ezért mondják, hogy ha ismerjük az ellenséget és ismerjük magunkat is, akkor száz csatában sem jutunk veszedelembé; ha azonban nem ismerjük az ellenséget, csak magunkat ismerjük, akkor egyszer győzünk, másszor vereséget szenvedünk; és ha sem az ellenséget, sem magunkat nem ismerjük, akkor minden egyes csatában feltétlenül végveszély fenyeget bennünket.”

A fenti sorok aktualizálhatósága egyértelmű. A győzelemhez a megismerésen, a megelőzésen, a koordináción, az egységesen, a „függetlenségen”, illetve ezek összességén vezet az út. A nyugati típusú társadalmi normákon és demokratikus társadalmi rendszereken alapuló civilizációknak, szükséges újradefiniálni ismereteiket a szembenálló csoportok motivációjáról, céljairól, tűrőképességéről és koordinációjukról. Meg kell ismerniük azokat a mozgatókat, érdekeket és értékeket, amelyek elkülönítenek csoportokat, regionális egységeket, vallási –és politikai irányvonalakat egyaránt. Meg kell tanulniuk minőségében másképp gondolkodni, rugalmasabb, de határozottabb alapokra helyezni regionális, vagy azokat átívelő törekvéseiket. A nemzetközi terrorizmus felszámolásának (akadályozásának) sikeressége megköveteli, a rugalmas struktúrában működő, dinamikus cselekvési képességekkel rendelkező, következetes ellenlépések folyamatos megtételére alkalmas, hosszú távon együttműködni képes politika és védelempolitika kialakítását.

A felelős döntéshozói szinteknek egységesen és kétségek nélkül kell gondolkodni akkor, amikor időben és térben hosszú távú felelősséget vállalnak politikai, vagy katonai döntéseikkel. Az egységesített irányítás szerepe számos pozitív jellemzője mellett, ugyanakkor fokozza a sebezhetőség kockázatát is. Nem valószínű, hogy reális küzdelmet lehet folytatni kizárólagos centralizált irányítással, egy laza szerkezetű és ideológiai szempontból – a Nyugati gondolkodás számára – nehezen értelmezhető törekvés felszámolására. A megoldást, – amely valószínűleg sosem lesz végérvényes – segítheti, ha a közös elképzelések és együtt-cselekvés mellett a szövetségesek rendelkeznek a megfelelő információk megszerzésének lehetőségeivel, illetve képesek az erre épülő stratégiákat megfelelően koordinálni, irányítani. Szükséges kialakítani azt a humán és eszközalapú bázist, amely

fenntarthatóságának, működtetésének és fejlesztésének folyamatosságai hosszú távon biztosítottak.

A jövő terrorizmus-elleni stratégiájának egyik fő kérdése, hogy offenzív, vagy defenzív módon valósul-e meg. A jelenkor tapasztalatai azt mutatják, hogy pillanatnyilag „többfrontos” a küzdelem. Ezek egyes részei geopolitikai, regionális szinten mutatkoznak a Nyugat, arab térségbeli, közel-keleti, balkáni és közép-ázsiai szerepvállalásával, míg az itt folytatott – a terrorizmus háttérbázisait felszámoló – küzdelem mellett, saját földjükön, országaik területén is fokozottan jelennek és valósítanak meg merényleteket a terrorista szervezetek. Míg az egyik oldal „önvédelemre” hivatkozva erőszakosan tiltakozik a Nyugat – általa károsnak tartott – befolyásoló lépései ellen, a másik katonai, gazdasági, infrastrukturális fölényével és demokratikus eszményeinek exportjával próbálja stabilizálni a térséget. A demokratizálódási folyamat megvalósítását jelentősen hátráltatja, hogy az eltérő történelmi és kulturális múlttal, politikai ambíciókkal rendelkező civilizációk és országok ezt saját identitásuk erőszakos felülírásaként élik meg mindkét oldalon és erre hivatkozva folytatják harcukat.

A regionális és kontinentális törekvésekben továbbra sem kap kellő szerepet a megismerésen és kooperáción alapuló jövőkép egyértelmű megfogalmazása. Ez magában hordozza azoknak az eszkaláció veszélyes konfliktusoknak a további kialakulását, amelyek kezelésére mind intenzívebb mértékű nemzetközi- és regionális fellépés válik szükségszerűvé. Az ilyen jellegű folyamatok rövid időn belül „önjáróvá” válnak, így semmiképpen nem szolgálhatnak alapul az objektív, érdek-és érték tisztelő párbeszéd megvalósításához. A konfliktusok fokozódásával és nemzetközivé válásával, minden résztvevő saját – és a demokratikus értékrend – érdekeire hivatkozva kényszerül olyan intézkedések bevezetésére, amelyekkel részben korlátozzák saját és állampolgáraik szabadságát is. Egyértelmű, hogy az így kialakított „rezsim-intézkedések” fenntartása, azok betartatása nem valósítható meg határozatlan ideig. A társadalom és a nemzetközi élet szereplőinek tűrőképessége csak korlátozott mértékig fokozható. Éppen ezért célszerű, hogy a „mennyiségi” korlátozások után a „minőségi” megfontolások definiálása legyen elsődleges a stratégiai döntéshozatal számára. A terrorizmus elleni fellépések egyik alappilléret éppen a demokratikus szabadságjogok védelme adja. Az ezek védelmére meghozott korlátozó intézkedések ugyanakkor több olyan – a magán és közszférát is – érintő döntés bevezetését tették és teszik szükségessé, amelyek mellett, a félelemérzet fokozása és a társadalom indokoltnál nagyobb mértékű presszionálása negatív előjellel hatnak. Egyebek mellett az említettek miatt is szükséges

ismertetni, és osztársadalmi érdekként elfogadtatni azokat a kényszerű intézkedéseket, amelyek fenntartása amúgy is csak társadalmi együttgondolkodással és cselekvéssel valósítható meg.

A terror ellenes küzdelem tendenciái rámutatnak arra, hogy célszerű új irányba módosítani az operatív és adminisztratív döntések alapjait is. Ezeknek előfeltétele, hogy javítani kell a nemzetközi partnerekkel történő egyeztetések minőségét, újrastrukturálni azokat az információs hálózatokat, amelyekkel lehetőség nyílik pozitívan és hatékonyan hozzájárulni a közös erőfeszítések sikeréhez. A fenyegetések felszámolásában elsődlegesen szerepet vállaló döntéshozóknak és szervezeteknek az objektív ismereteket és pragmatikus elvekből eredő célokat kell kiindulásként tekinteniük. A biztonságpolitikai elgondolások és politikai nyilatkozatok főbb irányainak egységesnek és egyértelműnek kell lennie ahhoz, hogy azok alkalmasak legyenek a nemzetközi együttműködésbe történő integrálására is. A nemzetközi diplomáciában időszerű a politikai nyilatkozatokon túlmutató egységes állásfoglalást kialakítani azokról a közösen meghatározott és világosan elkülönített főbb irányvonalokról, amelyek megvalósításával a partnerek – képességeik figyelembevételével – hozzájárulhatnak a célok eléréséhez. Az együttműködés és a vállalt kötelezettségek teljesítése csak akkor lehet reális és hatékony, ha azok nyitott és egyértelmű nemzeti politikával képesek megjelenni a nemzetközi diplomácia és együttműködés színterén.

Felhasznált irodalom:

- BODA J.(2002): A terrorizmus egy volt „terrorista” szemével In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 127-138. p., Budapest
- BÖKÖNYI I. (2002): Gondolatok a terrorizmusról - A magyarországi terrorizmus jellemzői, a terrorizmus elleni állami, társadalmi fellépés egyes aktuális kérdései In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 139-155. p., Budapest
- CSABAI GY.(2001): Transznacionális és aszimmetrikus kihívások In: Hadtudomány XI. évfolyam 3. szám 2001./3
- CSICSMANN L. (2003): Az „iszlám versus Nyugat” diskurzus a globalizálódó médiában In: Külügyi Szemle, II. évfolyam/1. 80-113.p., Budapest
- DR. DEÁK P.(2001): Tömegterrorizmus In: Múlt-kor e-folyóirat I. évfolyam 4. szám 2001. <http://www.mult-kor.hu>
- DR. DEÁK P.(2001): Új típusú fegyveres konfliktusok In: Múlt-kor e-folyóirat I. évfolyam 4. szám 2001. <http://www.mult-kor.hu>
- DR. ROSTOVÁNYI ZS. (2001): Szeptember 11 nemzetközi következményei In: Múlt-kor e-folyóirat I. évfolyam 4. szám 2001. <http://www.mult-kor.hu>
- HADAS L.(2003): A globalizáció árnyoldalai és a hírszerzés. Új

kihívások In: Műhelytanulmányok 42. szám, Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet Budapest

INGLEHART, R.-NORRIS, P. (2003): A civilizációk közötti háború valódi oka In: Európai Szemle XIV. évfolyam, 2003/3-4. 19-25. p., Budapest

JAKUS J. (2004): A terrorizmus elleni küzdelem fő kérdései és összefüggései In: Új Honvédségi Szemle 2004/2, 17-37. P., Budapest

JÓZSA L. (2002): Globális terrorizmus, In: Tóth Péter (szerk.): Válaszok a terrorizmusra, SVKH-Chartapress, Budapest

KŐSZEGVÁRI T. (2002): A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai
In: Hadtudomány XII. évfolyam 1. szám 2002./1 Budapest

PINTÉR I.(2002) - Geopolitikai módszerrel a terrorizmus ellen In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 182-189. p., Budapest

RÉTI E. (2002): A XXI. század nagy kihívása: A terrorizmus, In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 104-125. p., Budapest

ROSTOVÁNYI ZS. (2002): A terrorizmus civilizációs-kulturális háttere - avagy levezethető-e az iszlám terrorizmus az iszlámból In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 26-44. p., Budapest

SZABÓ A. F. (2004): Nemzetközi migráció és biztonság In: Hadtudomány XIV. évfolyam 1. Szám 2004/1 (A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata) Budapest

SZABÓ J. (2003): A terrorizmus politikai és kriminológiai értelmezése In: Hadtudomány XIII. évfolyam 2. szám 2003/2 Budapest

SZÁRAZ E. (2003): A biztonság új dimenziói In: Külügyi Szemle II. évfolyam, 2003/2. Budapest

TARJÁN G. G.(2002): A terrorizmus történelmi dimenziói In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 5-26. p., Budapest

VADAI Á. (Szerk.) (1999): Terrorizmus: A nemzeti és nemzetközi biztonságot érintő kihívás BKAE Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék Budapest

VALKI L.(2002): Terroristák és nemzetközi jogászok In: Belügyi Szemle 2002/6-7, 45-47. p., Budapest